

ADZ

v Bukovanech

Břetislav Kouřil

ÚVOD

Před hody musíme odložit všechny pracovní a rodinné starosti a duši povznést do radostné, slavnostní pohody. Jedině tak můžeme skutečně prožít slovácké hody, na které se každoročně těšíme a bez nich si snad ani život v Bukovanech nedovedeme představit.

Takovou hodovou pohodu bych chtěl zobrazit ve svých vzpomínkách na Bukovany. Jsou to moje vzpomínky, někdy snad trochu příkrášlené, ale takové jak jsem je viděl a prožil já, rodák z Bukovan. Každý jiný bukovják by je viděl asi trochu jinak, ale to je přece v životě běžné.

Nejsem školený profesionál, abych dokonale vyjádřil své vzpomínky a myšlenky. Mým předsevzetím bylo zachytit a zobrazit hodovou atmosféru, která se vytvářela v Bukovanech v druhé polovině dvacátého století. Také abych hodové zvyky a obyčeje této doby zaznamenal, protože podléhají čas od času změnám. Některé zanikají úplně, jiné jen částečně a přizpůsobují se novým potřebám doby. Jsou i tendence obnovovat staré zapomenuté zvyky a vznikají dokonce i nové.

Přál bych si, aby to byl příspěvek do kroniky života tehdejšího období v Bukovanech.

Můj příspěvek není psán dokonale spisovně. Vkládal jsem někdy do textu věty a slova mluveného bukovanského dialektu.

Břetislav Kouřil

Slovácké hody

Hody na Slovácku jsou velikým svátkem. V Bukovanech jsou hody snad svátkem největším.

Hody podle etnologů patří k nejstarším slavnostem. Vznikaly v době, kdy se lidé usadili v krajině a začali obdělávat půdu a sklízet úrodu pro svou obživu a také pro hospodářské zvířectvo, které chovali. Údajně to byla oslava ukončené sklizně, za což lidé děkovali božstvu darováním obětí. Bylo to v době pohanské, u nás někdy v době Velké Moravy.

Hoďům se mimo Slovácko říká posvícení. Podle názorů jazykovědců je v pojmech velký rozdíl. Označení „hody“ jednoznačně znamená pozemské požitky. Slovo „posvícení“ je údajně odvozeno od slova „posvěcení“, myšleno ve smyslu posvěcení místního kostela a jde též o oslavnou tradici velmi starou. Tato významná slavnost církevní se na podzim spojila se starými obřady zemědělců, srostla s nimi do jedinného celku, ve smyslu požehnání darů země a poděkování matce přírodě a Bohu otci. Tuto oslavu lze prý srovnat také se svátkem „Díkuvzdání“ v Evropě a též u nových osadníků v Americe.

Hody na Slovácku mají místní tradicí ustanovená data, která se nedají jednotně zobecnit a vysvětlit je lze jen složitě.

Hody začínaly většinou v neděli, která byla datem nejbližší ke dnu svátku patrona kostela, kam byla obec přifařena. Šlechtě, která vlastnila více vesnic, patřících do různých farností, nebylo vhod, že poddaní slavili více hodů. Císař Josef II. proto nařídil oslavovat hody jednotně třetí neděli v říjnu. Říkalo se jím císařské hody. Toto nařízení se ale začalo obcházet a poddaní někde začali slavit hody dvoje, ty staré i císařské. Časem se vše vrátilo do starých kolejí.

Spisovatel Josef Holcman, rodák ze Skoronic, když psal o hodech, tak říkal, že píše o pátém ročním období. Hody, přestože jsou tu už stovky let, jsou každoročně nové a mladé, mají vždy nový začátek a konec. Je to jak náš život.

Na Podluží se slaví hody v některých obcích už v červnu. Co to jsou ale za hody, když kačeny a husy sů teprve vylíhlé, loňské víno je vypité, zásoby mûky se krátí a někteří nemají mûku ani na koláčky.

Jan Herben, když charakterizuje „staré hody“ v knížce „Na dědině“ uvádí: Právě hody sů hody podzimní, kdy je všeho doboha, peněz dost, masa dost, vína dost. Brumovským /obec Brumovice/ se sousedé posmívají „kvete slak“ v Brumovicích budů hody.

V Bukovanech máme hody pravé MARTÍNSKÉ.

Hody, nezačínají na Martina, ty se musí připravovat mnohem dříve. Především je to volba stárka.

Stárci sů šohaji vybraní ze slobodné chasy, kteří řídí hody. V Bukovanech jsou dvě -starší stárek a mladší stárek. V dřívějších dobách to byli představitelé slobodné chasy po celý rok. Řídili všechny muziky ve zvoleném roce a byli také odpovědní starostovi za spořádaný průběh všech zábav. Vznikem společenských organizací se vůdčí postavení stárků začalo omezovat a částečně přecházelo na ty organizace, které hody pořádaly. Šlo zde o financování hodů. Dříve dluhy a škody platili stárci /jejich rodiny/, dnes organizace.

Stárci mají být stepilí, fešní, obratní, silní a bohatí. Zvláště první stárek by měl být všestrannou osobností. Nejen že musí umět zpívat, cifrovat a tancovat, ale i vést chasu v průvodu a obchůzkách v dědině, u starosty a radních, v hospodě při sólech a všech hodových zvycích. Měl by to být rozhodný a energický vůdce, který přivítá hodové hosty z vedlejších dědin a který nedopustí aby v Bukovanech na hodech vyvolávali rozbroje a bitky. Musí být sehraný a zajedno s mladším stárkem, který řídí hody za jeho nepřítomnosti.

Být stárkem je vyznamenání a ocenění mladé osobnosti. Je to příprava na budoucí postavení a funkce v obci a já říkám, kdo nestárkoval nemože dělat ani starostu.

Do pozdního věku se někteří chlubívají svým stárkováním a dělají si podle toho kalendář. Když se objevila na nebi ta veliká kométa, tož v tem roku jsem já stárkoval, říkál kterýsi Chromůj stárek.

Zvolení stárci chodí pak společně prosit o starku a to prvně o starší starku a potom o starku mladší. Tomuto aktu samozřejmě předchází diplomatická jednání především maminek a tetiček v poslední době také pořádajících organizací. Je starodávným zvykem, že rodiče děvčat ačkoliv dávno vědí, kdo přijde a že přijde, ačkoliv se na to těší, do smrti by se nesmířili, kdyby z chlapců ten neb onen nepřišel prosit o starku. Dlouho se zdráhají, dělají velice překvapené, dlouho se nechávají přesvědčovat. Byla

by to haňba v dědině, kdyby se hodně nezdráhali. Ale stárci musí být trpěliví, musí sedět pojídat a popíjet a neodcházet a čekat až rodiče přisvědčí.

Vybrat šikovný pár na stárkování bývá úkol velmi obtížný. Tetičky by ten párek dali nejraději dohromady navždycky. Někdy to tak zkončí. A když ne, tak prý ten stárek si musí stárkování zopakovat, aby tetičky měli zas práci s hledáním nové starky. Nedaj Bože aby to nevyšlo aj podruhé. Ale byli i takoví, kteří stárkovali aj po třetí.

Hody v Bukovanech bývají po svátku svatého Martina, protože Kyjovjáci mívají hody před Martinem. Hody v Bukovanech se slavit musí, jak se říká i kdyby na chleba nebylo a třeba i v jiném termínu. V roce 1957, když v listopadu zemřel prezident Zápotocký a hody nemohly být v termínu, posunuly se až na 24. listopadu a hodovat se muselo.

Za německého protektorátu, tedy v době druhé světové války, byly veškeré veřejné taneční zábavy zakázány, tedy i hody nemohly probíhat podle tradičních zvyků. Podle Jožky Hlavinkové /Dančové/ se přece jen jednou podařilo hody uspořádat. Bylo do v době, kdy bylo v Bukovanech založeno Kuratorium, branětělovýchovná organizace, tehdy propagovaná okupačním režimem a založená studenty z Bukovan. Povolení uspořádat hody dostala tato organizace díky aktivní činnosti. Vedl jí údajně Miroš Kostihůj /z Dědiny/. Vzpomínám si, že jsme dostali příkaz ze školy povinně cvičit v této organizaci. Cvičil nás přistěhovalý gymnazista Ladislav Plecák. Proto také na hody dělal stárka Plecák a další gymnazista Josef Slováček /Rozínin/.

Hody za první republiky já nepamatuji. Starší Jožka Dančůj, jehož otec byl starostů Orla, mě potvrdil, že v Bukovanech bývaly dvojí hody. Jedny pořádali Orli v hospodě u Hýblů a druhé pořádali Sokoli v hospodě u Povolnů. Bylo to dáno tím, že Hýblovi byli náboženství katolického a Povolnovi Československého husického. Když v roce 1931 Sokoli postavili Sokolovnu, hody pořádali ve svém a Orli hody slavili u Povolnů, protože sál u Hýblů byl velmi malinký.

Také hody bez stárků a stárek být nemožů. Musí se to dát dohromady a pokud si pamatují vždycky se to dohromady dalo.

Moje stárkovské hody v roce 1958

V jednom mém deníčku jsem našel záznam o přípravě hodů v roce 1958. O volbě stárků se intenzivně začalo jednat asi čtyři týdny před hodama /prakticky to bylo hledání vhodných typů a jejich přesvědčování/. Nevím, zda to v sobotu někdo zorganizoval. Téměř celou hospodu obsadili staří mládenci /tak nám začali říkat, i když nám bylo kolem 25 let/ a hovořilo se o blížících se hodech. Ve chvílce nadšení jsem prohlásil, že co by svobodní „staří mládenci“ tu svoji svobodu už asi dlouho neudržíme a proto by jsme měli na hodech tu naši svobodu pořádně společně oslavit, všichni v krojích v neděli odpoledne, večer při muzice i v pondělí. Nikdo nenamítal, všichni souhlasili ale o hodech ne všichni slib splnili. Staňa Novákůj, ale okamžitě využil příležitosti a navrhl, že bych tu starou gardu mohl vést, coby stárek spolu s Karlem Navrátilovým. Takový útok jsem neočekával, protože jsem už před pěti lety stárkoval s Fanynkou Slováčkovou. Po druhé stárkovat to nebyvalo zvykem, to mě ani ve snu

nenapadlo. Brát možnost mladým šohajům, aby se předvedli a ukázali své přednosti, aby potěšili děvčata, svoje rodiny a hlavně maminky - to se mně nelíbilo. A potom jsem vzpomněl problémy které mám. Otec byl předsedou JZD, já jsem údajně utekl z Bukovan, abych nemusel pracovat v družstvu a kdoví, jaký v tem městě vedu život atd. Nic nepomohlo. Všeci kamarádi nás s Karlem viděli jako jediné, možné stárky v tomto roce a nejen já, ale i Karel těmto tlakům podlehl.

Můj předpoklad, že bude obtížné pro mě sehnat starku se potvrdil. Fešák Karel takové problémy neměl, toho každá navržená brala. Jsa si vědom svojích nedostatků, navrhl jsem, aby starkami byly naše sestřenice. Z mé strany Marta Kůřilova a z Karlovej strany Anička Pelikánova. Můj návrh neprošel. Inicativní Staňa Novákůj prosazoval dvě Mařky Kostihovy. Pro mě „Zámečnikovu“, pro Karla „Chromovu“. Jakmile se tento návrh dověděla tetička Kostihova „Zámečnikova“ tak jej okamžitě zavrhl: „Naša Mařenka žádnů starku dělat nebude a hotovo“. Prý toho řekla víc, ale to jsem si nezapsál. Staňa jsa povinován hledat náhradu, zašel za Anešků Horáčkovů /byl sůsed naproti/ a domluvil to nastoprocent. Za několik dní Anežka oznámila, že z toho nic nebude, že je zasnoubená. Obtížný úkol převzál funkcionář fotbalu Joža Slováčkůj. Nejdříve přemlouval Jarku Svobodovu /Petrovu/, pak Cimbalistovu, pak Jenku Sedřovu. Nic se nedařilo sehnat. Ani Věra Latikova mě nechtěla dělat starku. Nakonec to vzala hodná a obětavá Mařenka Hlavinkova /Lojskova/ a hody musely byt a byly pěkné a veselé. Po hodech jsem potkál tetičku Selůckovu /Pohrabáčovu/ a ta mě řekla, že na ty starky velice čekaly jak Marta Kůřilova, tak Anička Pelikánova, a také jejich Božka, šikovná společenská a sympatická jejich dcéra. Prý bysme bývali byli pěkná pára.

Když sů hody, tak se má hodovat jak se patří. Stárci po zvolení přebírají moc nad mladou chasou a je na nich, aby hody připravili. Karel připravoval děvčata. Vymýšlel a vzpomínal, které písňe hodové by se měly zpívat. Společně s děvčaty připravoval i písňe rozverné, zesměšňující, písňe ironické, žertovné, popěvky. Děvčata brala přípravu jako vždy daleko odpovědněji než kluci. Sami se scházely a vymýšlely. A já bych řekl, že ony měly největší zásluhu na hodech nejveselejších a nejzpěvnějších na hodech skutečně slováckých.

Já jsem se snažil, aby kluci zpívali jen písňe slovácké a co nejméně těch současných šlágrů. Aby se naučili jednoduché figury při cifrování. Také se stávalo, že jsme schůzku zakončovali ve vinném sklepe. Příjemné zchlazení a následný zpěv pijáckých písni byl tehdá pro mě skoro osudný. Nachladl jsem a co nejhorsí ztratil jsem doslova hlas. To by byly špatné hody, kdyby stárek nezpíval a nevýskál. Hlasivky jsem ale kupodivu vyléčil vaječnýmá bílkama. Ještě na sobotní zábavě jsem hodově už naladěným klukům nemohl vysvětlit co že su tak zdrženlivý? Na hody jsem byl už v pořádku.

Když tak vzpomínám na rok 1958, nabývám takového dojmu, že bouřlivá, politická atmosféra po roce 1957, kdy celá dědina zkončila v JZD, se pomalu zklidňovala. Denní starosti o hospodářství se snížili na minimum /na záhumenku/. Měli více času na společenské dění v obci. A nabýval jsem také dojmu, že se lidé začínali více zajímat o kulturní a společenské tradice. Nastávající hody, jakoby byly potřebnější než jindy.

Tato atmosféra bukovské chasy nahrávala a slavné bukovské hody se mohly začít.

Ve svých poznámkách jsem si zapsal, kteří kluci hodovali v kroji a tvořili družinu se stárkami. Také mám zapsáno, že mě dalo dosti přesvědčování starších kluků, aby šli s námi v krojích. Byl také problém v dostatku mužských krojů a kroje se půjčovaly z Boršova i odjinud. Nejvíce nás zklamal Josef Sotolář, nejlepší bukovský zpěvák. Dal přednost nějakým osobním zájmům a na hody nás nepodpořil. Přišli jen tí nejvěrnější: Karel Pelikán, Staňa Novák, Vitoš Kostiha, Ruda Cichra, Franta Horáček, Jara Záděra, Jožka Motýl, Franta Kuřil, Pavel Pelikán, Vojta Lovecký a Beňa Machálek.. To děvčat šlo v kroji jednou tolik, takže když jsme šli s věncem přes Dědinu každý šohaj měl po stranách dvě děvčata v kroji.

V té době při venkovských zábavách převládala muzika dechová. Jazzové kapely byly jen ve městech. Cimbálové muziky se teprve obnovovaly, když protagonisté hledali jejich dřívější podobu v historických zápisech a v paměti starých muzikantů. Na hody u nás pravidelně hrávala dechovka pana Zbořila z Milotic. Uměli zahrát všechny slovácké písničky, všechny písňe hodové a zvyklostní při hodových obřadech. Uměli zahrát verbuňky a dovedli přispět k hodovému veselí při všech možných příležitostech. Kapelník Zbořil rád hrával v Bukovanech a byl nejen dobrým muzikantem, ale i pamětníkem slováckých tradic. V tyto hody opět přijeli zahrát. Nejenže hráli na přání hospodářů při odpolední obchůzce po domech, ale při večerní muzice u Povolnů dovedli rozproudit krojované děvčata ve velkém houfu před muziků. Ta začala zpívat hodové písňe, které kapela vždy zahrála.

Byla to jakási výzva pro bukovské šohaje, kteří u šenku popíjeli, aby je přitáhla před muzikanty. Zvláště, když děvčata začala zpívat:

*Bukovští mládenci, kde vy máte stárka,
leží za humnama, pije vođu z járka.*

To byl impuls pro stárky, kteří museli okamžitě se svou skupinou šohajů předstoupit před muziku, zatím co děvčata zpívala druhou sloku:

*Bukovští mládenci, kde máte druhého,
leží za humnama, flaška vedle něho.*

Stárci začali smířlivě:

*Lůčka zelená nepokosená,
ty bukovské panenky sů jako malena.*

*Ale ne všecy, enom některé,
které mají očka černé, líčka červené.*

Děvčata opětovala:

*Lůčka zelená, nepokosená,
tí bukovští šohajíci sů jak malena.*

*Ale ne všeci, enom někteří,
kteří mají za klobůčkem pávové peří.*

Nevyhlášený pěvecký souboj musel pokračovat dál.

Šohaji:

*Z daleka já poznám
moju galánečku,
červenů sukňu má,*

modrů zástěrečku.

Děvčata:

*Z daleka já poznám,
šohaja klamača,
kerý si širůček,
na očka natláčá.*

Šohaji:

Z daleka já poznám...

Domluvili jsme se, že pěvecký souboj zakončíme verbuňkem:

*Když sem já šel od galánky,
cingaly ně podkověny,
cingaly ně cingaly,
černé oči plakaly.*

*Černé oči proč plačete,
šak vy moje nebudete,
nebudete nesmíte,
darmo na mě myslíte.*

Muzika zahrála válaný a rychlý verbuňk a my jsme si s chutí zaverbovali. Muzika pak hned zahrála polku a my jsme vzali tancovat naše rozprouděné zpěvulenky za velkého juchání. Bylo to sólo krojovaných hodovníků. Tetičkám, sedícím kolem obvodu hospody se naše improvizované vystoupení moc líbilo. I u strýců popíjejících u šenku jsme vzbudili pozornost.

Nastal čas se jít posilnit k šenku. Tak si to představovali mládenci. Ale děvčata už vytvořila veliký shluk, uprostřed s Božkou Seluckou, Mařenkou Lecíanovou, Karličkou Sed'ovou, Božkou Kůřilovou a kuly jakési plány. Já a Karel jsme se chtěli dostat do středu houfu k těm iniciatorkám pomocí flašky vína. Flašku vzaly, ale dovnitř jsme se nedostali a museli jsme zpět k naším starkám. Karla napadlo, že bychom ty ženské tajnosti měli přerušit zpěvem:

*Eště byli čtyři týdně do hodů.
Už mě milá zakázala pit vodu.
Abych já pil červeného vínečka,
ona chce mět veselého synečka.*

Sotva jsme dozpívali začaly děvčata, jakoby ony chtěly vzít hody do „svých rukou“.

*Lepší je vínečko než-li voda,
lepší je frajárka než-li vdova
Frajárka miluje nic neříká
a vdova vzpomíná neboštika.*

Mládenci, kteří se už posilnili, museli pokračovat:

*Lepší je žitečko než-li oves,
lepší je mládenec než-li vdovec.
Mládenec miluje aspoň trošku,
a vdovec vzpomíná na nebožku.*

Děvčata, jakoby v tu hodovou neděli po každé zazpívané písni dostávaly stále větší kuráž:

*Škaredý Jura, pěkný Jan,
daj mě mamičko daj mě zaň.*

*A když mě zaňho nedáte,
tak mě mamičko nevdáte.*

Mládenci se většinou chovají k děvčatům smířlivě a málokdy při zpěvu užívají hrubších výrazů. Tak i bukovští šohaji volili písně, které tolik neprovokují a nezesměšňují. Vždyť přece jsou to naše domácí děvčata, které máme rádi, se kterými tancujem, zpíváme a bavíme se. Takže začali:

*Boženku otčenku dej ně taků ženku,
co by ně vodila od šenku do šenku.*

To byla píseň na kterou děvčata čekaly a ty začaly přitvrzovat:

*Měla sem galánů jak na trnce květů,
a včil mám jednoho, nehodí se k světu.*

*Galáne nechutný strčím tě do putny,
budu tě v ní nosit, až ně budeš prosit.*

*Měla sem galána ilústého jak dyňa,
než se k nám dočabrál, zežhrala ho sviňa.*

Mládenci se zmohli už jen na jedny kontry:

*Bukovské děvčata to sů hospodyně,
neumí rozeznat oharky od dyně.*

Protože se blížil čas na uspořádání „Řetazu“, museli jsme nechat děvčata v souboji zvítězit a zakončovali jsme verbuňkem:

*Nalej ty mě šenkéřečko más vína,
za mnů stáji moja milá ona by pila.
Na hlavě má čepení, fěrtůšek má mašlený,
bývala má z nejmilejších, už něni.*

*Dejme my si kamarádi hore hrát,
než nás začnú naše ženy doma sužovat.
Jak se člověk ožení, nastane mu sůžení,
přestane mu do hospody chodění.*

Když stárci vyhlásí „Řetaz“, hodně starších hodovníků odchází z hospody, protože stárci potřebují peníze na zaplacení hodových výloh a při „Řetazu“ vybírají peníze. Hodovníci tehdá byli moc spokojení hodovou atmosférou, kterou jsme vytvořili a byli ochotni zaplatit. Samozřejmě na tom měly největší zásluhu naše děvčata.

V pondělí jsme všichni dlouho vyspávali a hlavně léčili své hlasivky a ochraptělý hlas. Čekal nás další hodový den „Mláčení káčera“. Navíc na hody často přicházejí zvaní i nezvaní hosté. Můj kolega v zaměstnání Vojta Hýblůj pozval na hody našeho šéfa oddělení z Agroprojektu Otrokovice ing. Jančíka a ten sebou vzal známého folkloristu ing. Květoša Čevelu z Traplic a ing. Frantu Slívu z Šumic. Hodovali u Vojty a pak přišli k nám. Květoš si ode mne vypůjčil housle a s podnikovou návštěvou chodil po dědině hrál a zpíval a přispíval tak v Bukovanech k pěknému hodovému veselí.

Odpoledne se vydařilo. „Mláčení káčera“ proběhlo bez velkých tahanic. Ukradl ho Rýgl a spolu s Richardem Kundratou chtěli po nás, hlavně po mě, co by prvním stárkovi deset litrů vína za to ukradení. Zkoušeli jak by se dostali k dobrému vínu.

Musel jsem je odkázat na maškarády, kteří káčera hlídali, zvláště když maškarády vedli loňští stárci Ruda Cichrůj a Karel Kostihůj.

V mojih poznámkách mám také, že na večerní muziku se moc chystali ženáci. Asi kolem deváté hodiny si zvolili oba stárky. Samozřejmě stárky jim dělali manželky. Ono to bylo připravené dopředu. My jsme jim předali vládu vyhlášením sóla. Ti si hned přinesli vlastní hodový věnec a tančilo se do „Řetazu“. Pak si přinesli našeho ukradeného káčera a atmosféra hodů se stupňovala. Výtěžek z „Řetaza“ se propil, pozornost stárků a maškarádů o věnec a o káčera, který toho už moc vytrpěl se snižovala a to byla příležitost pro mladé kluky. Ti si otevřeli vzadu okno /větrali/, udělali si místo v sále před oknem, další byli u okna zvenku a káčera znovu ukradli. Všeci ženáci vyrazili za káčerem. Toho využil mladý Válka a uchopil věnec, který byl u muzikantů a blízko u východu a bez problému ho vynesl ze sálu. Mám tam také poznámku, že starý Válka /panský kočí/ aj s mamů museli chránit mladýho, aby ho Mirek Zemanůj nezbl. Dále, že mládenci z Ostrovánek došli na hody a od dveří volali na muzikanty jejich hanácko slováckým nářečím: „Muziko hré ostrovští dó“. Bylo z toho pozdvižení našich mládenců, co že si to dovolují? Musel jsem ostrovjáky moc bránit, aby se nestrhla bitka, která bývala častým jevem na muzikách, zvláště, když si někteří příliš popili.

Vzpomínám si, že když jsme připravovali tyto hody, došli jsme k tetičce Hlavinkovéj, která tehdy sama bydlela v malém domečku v ohbí silnice naproti obchodu Frantika Hýbla. Pod jejím vedením se strožil hodový věnec a znala všechny zvyky a hodové tradice bukovské. Ta nás naučila průběh a zpěvy „Řetazu“. Někdo mě tehdá vyzval, abych to zapsal, ale nejen to, ale i všechny zvyky a tradice bukovských hodů. Když jsem o tom uvažoval a trochu studoval ve starých kronikách, došel jsem k názoru, že časem se zvyky a tradice mění, zkracují, vytvářejí nové v novém prostředí a že by bylo vhodné zaznamenat pro příští pokolení hodové zvyklosti v té době tradované. Udělal jsem si tehdy pár poznámek, které zde uvádím:

ZVYKY, OBYČEJE A TRADICE

bukovských hodů v druhé polovině dvacátého století

Hody u nás začínaly vždy v neděli a zkončily za tři dny až v úterý. V neděli byl hlavním programem věnec a řetaz s občůzkou stárků a hodovníků po dědině. V pondělí byla rovněž občůzka po dědině a „mláčení káčera“. V úterý patřily hody ženáčům.

Hodovalo se obřadně u jídla a pití. Ochutnávaly se koláče z nově namleté mouky, pilo se „mladé“ letošní víno, na stole musela být upečená letošní husa. Večer se muselo tancovat a zpívat v hospodě při muzice. Hodovalo se tři dny a tři noci. Někteří hodovali celý týden. V sobotu po hodech bývala pravidelně muzika /zábava/, které se říkalo „Dozvuky hodů“.

V neděli dopoledne chodili zvolení stárci se starkami do kostela do Kyjova na slavnostní mši svatou katolické církve, ke které se hlásila většina obyvatel Bukovan. Problém byl s něvěrci a jinověrci a nebo s těmi, kterým se po probdělé noci nechtělo.

Hody se zahajují odpoledne. Obyčejně v jednu hodinu se sejdou oba stárci a

krojování i nekrojování šohaji v sále, kde budou všechny hodové zábavy. Na tuto hodinu je rovněž pozvaná kapela. Co pamatují, tak to byla vždy dechovka a v poslední době vždy v krojích. Tradičně je zvaná kapela několik let po sobě, aby byla sehraná s bukovskou chasou.

Muzika zahraje řízný pochod /marš/ před sálem, aby bylo slyšet v celé dědině, že začínají hody. Hodový průvod v čele se stárkama jde zahrát nejdříve před domem staršího stárka a pak mladšího stárka. Dále jde celý hodový průvod k představenému obce tedy k starostovi, nebo po druhé světové válce k předsedovi Národního výboru. Dříve stárci žádali starostu o povolení hodů. V Bukovanech jsem tento zvyk už nezažil. Na kyjovsku se tento ceremoniál v některých obcích dodržuje. Pokud hody pořádala organizace, pak se chodilo také přednostně k předsedovi. Jak dál se bude hodový průvod ubírat se domlouvalo předem. Obyčejně to měl na starosti zvolený organizátor. Všechny domy za nedělní odpoledne nešlo obejít. Musela se nechat polovina dědiny na pondělní obchůzku. Řada občanů považovala pondělní návštěvu hodového průvodu za ponížení rodiny, zvláště obecní funkcionáři. Někteří vůbec neotevřeli, nebo stárkům doporučili, aby jim přispěli ti co jim hráli v neděli. Stanovit směr a pořadí obchůzek je problém a ještě se často zvětší, když jeden stárek nebo starka bydlí na jednom konci a druhý stárek nebo starka bydlí na druhém konci dědiny.

Když průvod zastaví před domem, stárci s hodovým doprovodem zazpívají píseň, která obsahem slov se nějak váže k funkci, zaměstnání, řemeslu pána domu. Muzika píseň zahraje. Stárci jdou do domu. Často pán domu, když uslyší hodovníky, vítá je před domem a pozve stárky dovnitř. První stárek pozdraví domácí a všechny pozve na večerní hodovou zábavu. Stárci nosí sebou typickou protáhlou láhev s širokým dnem, naplněnou nejlepším vínem a nabídnou hospodáři. Ten nabídne zase stárkům a ťuknou si. První stárek požádá hospodáře o peněžitý příspěvek na hody, který přebírá druhý stárek nebo zvolený pokladník. V průvodu chodí také šohaj s velkým demionem na víno a slévá vinné dary. Hospodyně nezapomíná na hodovníky před domem a nabízí koláčky, cukroví, víno, gořalku, slivovici atd. a to především muzikantům. Já jsem začal vnímat a prožívat hody v době od roku 1945 tedy po druhé světové válce. Tehdá byl nedostatek potravin a to se také projevovalo na bohatosti hodů. Hospodyně nabízely pro hodovníky před domem jen koláčky a to jen z bohatších rodin. Na dnešní pečené cukroví si vůbec nevzpomínám. Doma jsme pekli jen „milosti“, což byly jakési kosočtverečky tenkého těsta smažené v másle. Ani vína v Bukovanech mnoho nebylo. Ale pečená husa, nebo kačena musela být na stole. Teprve později s růstem životní úrovně začaly hospodyně nabízet přihlížejícím divákům před domem pečené cukroví a různé speciality a chlebičky. Dnes je to tak běžné, že ani mladá chasa nemá valný zájem o tyto pochoutky. Ale o dobré víno od známých dobrých vinařů je stále zájem velký. Navštívit obyvatele domu by měli pouze stárci s pokladníkem. Jestli mají ovšem v domě šikovnou děvčicu, mladé šohaje nikdo neudrží, aby děvče nenavštívili. Ani vážená hospodyně domu nepohrdne připít si se stárkem a třeba si s ním zatancovat pokud hraje kapela.

Zatím co stárci odbývají povinnou návštěvu v domě, ostatní mladí i starší krojování vytváří hodovou atmosféru před domem. Popíjení vína a slivovice dodává dobrou náladu a kuráž. Zpívají hodové písně a když jim muzika zahraje, správně šohaji si

zacyfrují. Ono také bývá v listopadu už chladno a je potřeba se trochu zahřát. Kožuch nosívá jen strýc Karel Pelikánůj, který taky cifrovat nemusí. Ten listopadový chlad svádí šohaje, aby se zahřáli vícekrát štamprlou slivovice, což se projevuje u některých až příliš bujarou náladou. Ale to patří k hodům. „Šak hody neměly byt“ slyšíte často z davu.

Aby hody byly skutečně slovácké, je první podmínkou, aby co nejvíc mladých šohajů šlo „za Slováka“, tedy v kroji. Už v době druhé světové války mladí lidé odcházejí za prací do měst a mužský slovácký kroj jak pracovní, tak sváteční nenosí. Nepotřebují si jej pořizovat, ve městě přece nebudou vzbuzovat pozornost selským šatem, za který by se styděli. Módou jsou městské šaty. Proto mužských krojů byl nedostatek. Teprve později pořadatelé hodů a starší generace přispěla k rozšiřování krojů. Když jsem byl poprvé zvolen stárkem, rodičové prohlásili, že nejsou tak chudí, aby mě nemohli koupit kroj. A tak tomu bylo v mnoha dalších případech.

Je zajímavé, že u žen trend přechodu na městský šat byl podstatně pomalejší. Zůstávaly ve venkovském společenství, kde v domácnostech a při polních pracích selský kroj vyhovoval po všech stránkách. Sváteční kroj, ten je i dnes svým šarmem, malebností a zručností vyšivaček uměleckým dílem. Převážná většina svatebních fotografií z doby První republiky ukazuje nevěstu v slováckém kroji a ženicha v šatě městském. Ženských krojů bylo v té době dostatek.

Když hodový průvod ukončil obchůzku po dědině, mladší stárek nasměruje chasu k domu mladší starky. Žůdro domu je vyzdobené zelení lesních jehličnanů s růžemi a pentlemi z krepového papíru. Mladší stárek je zde očekáván mladší stárkou a jejími krojovanými kamarádkami, ale za zavřenými dveřmi žůdra. Stárek musí vstoupit do žůdra, které bývá obyčejně nad úroveň terénu. Začne klepat na dvěře a zpívá tradiční píseň:

*(: Tluču, tluču, otevřete,
nechal jsem klobůček u děvčete.:)*

Muzikanti melodii přehrají. Stárek zazpívá druhou sloku:

*(: Děvče spalo já také spal,
kdosi ně klobůček z hlavěnky vzál.:)*

Po každé sloce přehrává dechovka. Za pootevřenými dveřmi (aby bylo slyšet a nebylo vidět) odpovídá starka s ostatními děvčaty:

*(: Nevzál, nevzál, můj stárečku,
visí tam v komůrce na hřebíčku.:)*

*(: Já sem ho tam povésila,
abych se s klobůčkem potěšila.:)*

Mladší starka vyjde do žůdra a nasadí svému stárkovi klobůček. Hudba hraje tuš, stárek radostně zdvihá ruku hore, výská a juchá spolu s chasou. Starka nutně nalévá hodového vína do sklenice stárkovi a přitůkává a připíjí si s ním na hody. Hodová chasa opět výská na uvítání a počest mladší stárce. Často slyšíváme hodové citoslovce: Ať žijú hody, hoš hody, hoš stárce, čí sů hody - naše. Tetičky a maminky se zas zaměřují jak že je oblečená starka a jak jí to sluší se stárkem?

V Kyjově je tradice, že starka, když přitůkává v žůdře stárkovi, zpívá:

*Napi se synečku napi,
napi se zhluboka,*

*kdo ví jeslí se sejdeme
od dneška do roka?*

Já jsem navrhoval pořadatelům hodů, aby tento zvyk zavedli také v Bukovanech, vždyť jsme přece patřivali pod královské město Kyjov. Problém je v tom, že starka musí být výborná zpěvačka a to nebývá vždycky. Ale správné starky, dobré a odvážné zpěvačky tuto píseň v Bukovanech už zazpívaly.

Mladší stárek se starkou se vrací společně se starším stárkem do domu, aby si přitukli s rodiči a pozvali je na hody. Hodová chasa musí před domem zazpívat nejednu hodovou píseň a nakonec verbuňk, aby si mládenci zacifrovali.

Od domu mladší starky jde hodový průvod k domu starší starky. Zde se odbývá hlavní akt hodového práva - slavnostní vynesení hodového věnce z domu starší starky. Hodový věnec je symbol začínajících hodů v dědině. Jeto právo staršího a mladšího stárka vést mladou chasu po dobu trvání hodů. Dříve stárci vedli chasu při pořádání všech obyčejů a zábav během celého roku a byli oficiálně uznáváni jak představiteli obce tak chasou. Mě osobně se líbí stárkovské právo na Hanáckém slovácku, které mají při sobě stárci ve formě "fedra" nebo "ferule", představující podobu jakéhosi žezla starosty obce. V Bukovanech a kolem Kyjova se stárci poznají podle košile se širokými rukávy a podle žlutých kalhot, zvaných koženice.

Hodový věnec se zhotovuje v domě starší starky několik týdnů před hodama. O jeho zhotovení jsem se nikdy nezajímal, ale vím, že musí mít podstavec, který tvoří dvě madla, asi 150 cm dlouhá a uprostřed spojená dvěma příčkami do čtverce, na kterém se z prutů /dnes železných/ vytvoří kužel, sloužící jako kostra pro připevňování růží z krepového papíru po celém obvodu kostry kužele, vždy čelem ven. Průměr základny kužele s připevňovanými růžemi bývá kolem 3/4 metru a výška kužele asi 1,2 metru. Kužel je zakončený hrotem pro nasazení svíčky, která při obřadech hoří. Různobarevné růže připravují děvčata při zpěvu hodových písní, které si opakují z minulých hodů, učí se nové písně, připravují starky na sólové zpěvy, učí a připravují nejmladší děvčata, která vyšla školu zpěvu, tanci a hodovým zvykům. Růží je třeba zhotovit několik set. Bukovský hodový věnec je prý na Kyjovsku jeden z nejatraktivnějších a na přání jej Bukovany po hodech darovaly Etnologickému ústavu v Brně, kde je vystaven v tamějším museu.

Když hodový průvod v čele se starším stárkem a mladším stárkem a starkou přijde před dům starší starky /dům starší starky, kde bude vynášen věnec, mívá bohatší výzdobu a vhodnou úpravu před domem pro hodovou chasu, ostatní hodovníky a diváky/ vystoupí stárek na nejvyšší schod v žůdře, začne zpívat starce i hodovníkům a muzikantům /dechové hudbě/ známou hodovou píseň žádající od starky klobůček. Ceremonie je stejná jako v žůdře mladší starky. Starší starka zazpívá, vyjde ven, nasadí klobůček staršímu stárkovi, naleje vína přitukne si se stárkem . S mladším stárkem a starkou jdou zpět do domu, a představí je rodičům starší starky.

Hodová chasa před domem nezahálí a udržuje dál hodové veselí hodovými písněmi, popěvky, cifrováním při verbuňku za doprovodu hudby, ale také požíváním darů z domu starčina. Čeká se na hlavní akt, ve kterém stárci vynesou z domu starky hodový věnec. Při jeho vynášení hraje hudba tuš. Stárci vyzvednou věnec nad hlavy za výskotu a juchání hodové chasy. Pokud byly hody v režii pořadatelů katolíků, hraje

hudba náboženskou píseň, pokud hody pořádal Sokoli, hrál se sokolský pochod.

Hodový věnec se zapálenou svíčkou na vrcholu nesou stárci od domu starší starky do tanečního sálu. Po boku se starkama tvoří čelo hodového průvodu. Za nimi jde hodová krojovaná chasa, vždy šohaj s děvčetem, popárování za sebou. Pak jdou v průvodu krojovaní ženáči /dnes mužský sbor/, kteří jako zkušení zpěváci a hodovníci hodovými písněmi oživují průvod a to nejen písněmi, ale i hodovými popěvkami, jucháním a cifrováním a různými projevy veselosti. Zažili už mnohé hody a přenášejí hodové veselí na mladé šohaje, kteří mnohdy ještě v kroji a hodovém průvodu nešli a kteří neví co to je, když se řekne „hody sú naše“. Hodový průvod, který by nezpíval, nejuchal, netancoval, neveselil se, to by nebyl hodový průvod slovácký. To by ti starší hospodáři a hospodyně, stojící před domem, když je mými hodový průvod, se mohli ptát, jestli to náhodou nejde pohřeb. Takže ti starší šohaji vždy hody udělají. To bych nechtěl opomenout naše starší krojované děvčata a mladé ženy /dnes ženský sbor/, které jdou v hodovém průvodu a které se nechají slyšet a vidět, když muži váhají. Dechová hudba, obyčejně uprostřed průvodu zahraje pochod, zvláště když hodový průvod jde přes Dědinu /bývalo to jakési vesnické náměstí, kudy by každý hodový průvod s věncem měl projít/. Za krojovaným průvodem s věncem se přiřadí ostatní hodoví civilisté a diváci.

Bývalo snad vždycky zvykem, že se zvou na hody příbuzní a přátelé z vedlejších obcí a měst. Zvláště rodáci z Bukovan podlehnou bukovské hodové atmosféře a vrátí se na chvíli do svých mladých let. Bývají nejen vděčnými diváky, ale i strůjci hodového veselí, hodových zvyků. Hodový průvod je sledovaný po celé trase cesty. Obyvatelé ví kudy půjde a čekají na tuto podívanou při silnici nebo před domem. Ti nejstarší se dívají alespoň oknem. Takovou událost si nikdo nenechá ujít, zvláště když jdou v průvodu jejich děti nebo vnuci. Hodový průvod s věncem by měl obejít co nejdlejší trasu cesty přes obec, aby se stárci a starky ukázali bukovským občanům vcele průvodu s věncem, aby se předvedla vyšňořená hodová chasa.

Do tanečního sálu, musí stárci a starky s hodovým věncem vcházet, ale i vycházet vždy slavnostně, tedy za zvuku hudby, která hraje tuš a také za přítomnosti hodovníků a diváků. Stárci s věncem i krojovaný průvod proto musí počkat v nějaké předsíni, než se usadí hudba i diváci. Stárci a starky vejdou do sálu, stárci zdvihnou věnec nad hlavy a jdou a cifrují za vyhrávání hudby, do čela sálu. Průvod za věncem výská a juchá, šohaji cifrují. Stárci postaví věnec na předem připravený stůl, pokrytý vyšívaným slováckým přehozem. Starší stárek se starkou se postaví po pravé straně a mladší stárek se starkou po levé straně hodového věnce, než hodová krojovaná chasa utvoří velký kruh pro taneční sólo. Pak starší stárek vystoupí na muzikantské podium. Trubka nebo dvě trubky muzikantů utiší hodovníky v sále a upozorní je, že první stárek slavnostně promluví a zahájí tak hody v tanečním sále. Po doznění trubky starší stárek zvlhne ruku nad hlavu a vyhlásí první příkaz: „SÓLO STÁRCI“ a vrátí se zpět k věnci a své starce. Hudba začne hrát, mladší stárek požádá starší starku o tanec a po několika otočkách přitancuje k staršímu stárkovi a předá mu starku pro sólový tanec. Pak požádá o tanec svoji starku. Hodová krojovaná chasa v utvořeném kruhu se chytí za ruce, vždy chlapec a dívka a do taktu tančí valčíkové kroky maličko dopředu s tím,

že ruce jdou dopředu a pak valčíkové kroky dozadu a ruce jdou také dozadu. Kruh se musí pohybovat do boku směrem jakým se otáčí starší stárek. Pokud starší stárek zvolí opačný směr tance, kruh s krojovanou chasou se musí přizpůsobit.

Profesor Klvaňa v publikaci „Hody ve farnosti Kyjovské“ vydané v roce 1914 píše, že při sóle stárků se v Bukovanech tančí tanec kolový (pravděpodobně valčík), ale v Sobůlkách tanec krokový. V Nětčicích se tančí skočná. Podle strýčka Franty Pelikána se v Bukovanech už před první světovou válkou začaly formovat muzikanti na dechové nástroje, takže pravděpodobně už tehdy dechovka hrála na hody a valčíky byly v módě.

Sólo stárků, to je vlastně první představení výkvětu mladé bukovské chasy. Hodovníci a hlavně tetičky si musí pořádně prohlídnout starý a stárky, jak jsou nastrojeni a vyšňořeni. Jak správně má starka uvázaný turecký šátek, čepec, rukávce, kordulku, fěrtoch, spodničky a „pávka“ aby byla akorát. Aby ta vyšívání nádhery byla sladěna s výrazem mládí, štíhlosti a krásy tvarů ženské postavy, v suverénnosti postojů a v pohybu. V tanečním sále tetičky mohou posoudit všechny detaily vyparáděné starý a stárka a ostatní hodové chasy lépe, než je tomu při průvodu dědinou. Bukovský ženský kroj se zvýrazní u vyšších dívek, možností lepšího rozložení jednotlivých proporcí ženské postavy. To ale musí mít také vysokého stárka, statného šohaja, aby oba i fyzicky představovali nejvyšší vedení hodů. První pohled diváka na vyšňořenou starku se většinou zaměří na krásu obličeje a ta se čepcem a tureckým šátkem zdůrazní tak, že někdy hned nepoznáte kterých rodičů je to dcéra. Proto se také děvčata tak rády do krojů oblékají.

Při sóle hraje hudba vždy dva valčíky, aby v sále všichni věděli, kdo vede hody a aby se stárci dokonale představili. Když hudba dohraje první kousek, stárci a chasa na znamení spokojenosti výskají a juchají. Při krátké přestávce chasa zůstává v kruhu, oba stárci se starkami uprostřed kruhu.

Po dohrání druhého kousku sóla stárci odvedou starý k hodovému věnci, hodová krojovaná chasa se shromáždí do hloučků rovněž v blízkosti hodového věnce. Starší stárek po skončení sóla musí nutně vyhlásit, že tancovat mohou všichni hodovníci. Obyčejně vyhlásí: „Sólo všecí“. Stárci obyčejně požádají o tanec maminku starý, tatínci stárka pak tancují s jejich starkami. Hodová krojovaná i nekrojovaná chasa vytváří hodovou atmosféru, zajdou si před muzikanty a zaspívají hodové písně, které jim muzikanti přehrají a někdy píseň zahrají i pro tanec. Jindy chasa zakončí zpívání verbuňkem a šohaji si zacifrují.

Po osmnácté hodině večerní nastává čas posilnit se večerí, kterou opět vyhlásí starší stárek. Hodový věnec nemůže zůstat v sále nehlídaný, proto jej stárci s hodovou chasou vynesou ven ze sálu a hudba jim zahraje tak zvaný "MARŠ". Věnec se uzamče ve vedlejší místnosti. Bývá zvykem, že muzikanti se zvou na večerí ke stárkům a k dalším pořadatelům. Já když jsem stárkoval, tak vždycky naše rodina hostila kapelníka pana Zbořila z Milotic.

Stárci musí odvést své starý domů k rodičům, kde jsou povinně pohoštěni. Utkvěla mně v paměti moje první návštěva a večere v roli stárka u mé první starý Fanyňky Slováčkovéj. Měl jsem devatenáct let, Fanyňka byla o rok starší. Byl jsem nezkušený mladík. V cizím rodinném prostředí jsem se neuměl pohybovat a měl jsem trochu

trému. Otec Fanyanky, strýc Metyn byl vážený občan, menší sedlák, sběhlý funkcionář a diplomatický taktik. Celá rodina mě uznale přivítala jako stárka, kterému to prý slušelo s jejich Fanynků a který se nezdráhal s ní stárkovat, ač byl s rodiny z opačné strany politického smýšlení. Večeře byla bohatá, jako pro vzácného hosta. Tetička mě pobízela k jídlu, strýček k pití. Mně nezbývalo než uspokojovat jejich přání. Byly přece hody a to musí být všechno „nej“. Při večeři měl strýc Metyn hlavní slovo a samozřejmě věnoval mé přítomnosti největší pozornost. Nebyl jsem na to zvyklý a připadalo mě to jako přehánění. On často pohlédal na mě a na Fanyнку a vždycky se pěkně usmál. Samozřejmě, že jsem nevěděl co zkoumá a co si myslí? Snad jsme se mu spolu líbili. Fanyнка byla hezká, příjemná, prostá dívka. Líbila se mě, ale byla starší! To se v té době odsuzovalo a já jsem se ty pravidla bál porušit. Dnes už se to tak nebere.

Po večeři se stárci sejdou před hospodou nebo tanečním sálem. Muzikanti už musí být v sále, aby zahráli tuš, když stárci se starkama donesou opět hodový věnec do sálu. Hodová krojovaná chasa jde s nimi. Sál bývá plný hodovníků a tetiček, sedících po obvodu sálu. Začíná slavnostní hodový večer pro domácí i hosty. Sedět pořád doma u vrchovatých stolů s jídlem a pitím není dobré ani pro hodovníky ani pro domácí hospodyně. Hospodyně si musí od té věčné obsluhy odpočinout. Hodovníci, zmožení konzumací dobrot se musí projít po dědině a přebytečné kalorie vytancovat v sále, ti mladší i vycifrovat. Stárci a starky s hodovou, krojovanou chasou vytvářejí barvitý obraz bukovských slováckých hodů zvláště pro bukovské rodáky, kteří často vzpomínají na hody ve svých mladých letech, porovnávají, kritizují nebo chválí, zajímají se o mladou chasu. Hostitelé odpovídají: „Starka je vnučka starého Domina, tá druhá je od Dančů, stárka dělá ten starší Pryncůj a Hrachovinůj.“ A někteří rodáci si chtějí zatancovat aj se starků. Hodová krojovaná chasa vytváří veselou bujarou hodovou atmosféru. V přestávkách tance chodí šohaji před muziku, aby si zazpívali a zacifrovali. Takovou dobrou hodovou náladu jsem popsal, když jsem stárkoval v roce 1958.

Když hodový večer dospěje k dvaadvacáté hodině, nastane čas pro stárky, aby zorganizovali „ŘETAZ“. Je to další příležitost pro získání peněz potřebných k zaplacení nákladů na hody. Když ještě na vesnicích nebyly pořadatelé hodů společenské organizace, platili stárci veškeré výlohy hodů i ty, které vznikly při bitkách (ty bývaly téměř součástí hodů). Chudobní nebo lakomí a vychytralí hodovníci, kteří neradi platí, se proto snaží ze sálu vytrahit.

Nejprve starší stárek vyhlásí: „SÓLO STÁRCI“. Stárci z minulého roku mají právo zavést nynějším stárkům k tanci jejich starky, ale opačně. Staršímu stárkovi zavedou mladší stárku a mladšímu stárkovi stárku starší. Po jednom odehraném kousku si stárci starky vymění, takže každý stárek tančí se svojí starkou. Při sóle krojovaná chasa dělá stárkům kruh /jak jsem ho již dříve popsal/. Ke konci druhého kousku sóla hodová chasa zdvihá na židličkách prvního stárka se starkou za zvuku fanfár a pak také druhého stárka se starkou. Bývá zvykem, že stárky odnesou až k výčepu, aby něco poručili.

Po dokončení sóla, starší stárek vyhlásí: „ŘETAZ“. Hodová krojovaná chasa se schromáždí u věnce, vedle něhož se přidá stůl, za který zasednou dvě pokladníci.

Začátek ŘETAZU uvádím podle tetičky Hlavinkovej:

Skupina chlapců začne zpívat:

*Bukovské děvčata stojte všechny pohromadě, nech se nám
vybere hodně peněz do řetaze. Jetli né vy, musíme my,
musíme my svoje kapsy, kapsy nastavití.*

Pak zpívá skupina skupina děvčat:

*Bukovští mládenci stojte všeci pohromadě, nech se nám
vybere hodně peněz do řetaze. Muziko hrej, chaso zpívej,
mládenci pospěšte každý, každý ke svéj milěj.*

Tento text a nápěv nás naučila tetička Hlavinkova a je také v mém zpěvníku „Lidové písně z Bukovan“ na straně 50., s nápěvem zapsaným Albertem a Bertou Pekovými v Čeložnicích. Po roce 2000 se zpívá u věnce jiná píseň, kterou mě poskytl Karel Pelikán mladší:

*1/ Pochválen buď Kristus pán,
došel jsem na hody k vám.*

*Došel jsem k vám na hody,
do Bukovskéj hospody.*

*2/ Všecka chasa v hospodě,
věnec stójí na stole,
svíce na něm hořijů,
stárci uňho stójj*

*3/ A vy děvčata smělé,
k temu věnci vesele,
vínečko nám doneste,
naše starcky potěšte.*

*4/ A vy staré tetičky,
možete dát šestáčky.
Esli se vám málo zdá,
možete dát zlatáčky.*

Dosud nevím z jakého pramene text a píseň pochází.

Potom starcky požádají stárky o tanec a zároveň obá zaplatí do pokladny. Vzpomínám si, že když jsem stárkovál coby ještě student, dostal jsem od pořadatelů předem tisícovku na zaplacení do pokladny, abych tak veřejně naznačil pro ostatní hodovníky /hlavně cizí/, že to mají být částky co největší. Po několika tanečních otočkách starcky začnou zavádět své rodinné známé, ale i méně známé muže k jejich ženám. Zvláště v počátku pořadatelé vybízejí krojovaná děvčata, aby pomáhaly starkám „zavádět“, aby se co nejvíc vybralo. Stárci mají přichystané pantle, nebo vyslečou řemen a tím obtočí taneční pár a zavedou ho k pokladně. Na stole u pokladny bývají kořtovačky s demionem vína. Každý taneční pár po zaplacení dostává dvě skleničky vína k přituknutí. Stárci a pořadatelé se tak snaží vybrat co nejvíce příspěvků. Hodové výlohy bývají velké. Řetaz se tančí a muzikanti hrají nepřetržitě zhruba dvě hodiny, vždy podle pokynů staršího stárka, dnes také podle vůle pořadatelů. Často se ale stává, že muzikanti jsou unaveni a sami přestanou hrát. Zvláště, když stárek délku řetaza předem nedomluví.

Po únavném „řetazu“, stárci se stárkami, za zvuku fanfár, vynesou ze sálu hodový věnec. Ten odnesou k starší stárce a pokud je pěkný a pokud neutrpěl nějakou újmu,

je uložen pro příští hody. Starky se pak převlečou do méně parádních nedělních krojů a stárce je odvedou zpět do sálu, samozřejmě za zvuku famfár. Hoduje se až do rána /pokud to muzikanti vydrží/. Pro všechny hodovníky to bývá volná, nenucená zábava. Obvykle už většina hodovníků bývá nad míru posilněna vínem, takže jsou uvolnění a začíná se u některých projevat „slovácká krev“, suverenita osobnosti ve zpěvu a v tanci. Často skupinky, které si odskočily do vinného sklepa a vrací se zpátky posilněni, vychutnávají hodovou atmosféru. Někdy požadují od stárků, aby jim muzikanti zahráli tuš a oni cifrují k muzikantům /těm musí dát nějaký závdavek/. Známí zpěváci se shlukují před muzikanty aby zaspívali. Muzikanti jim musí zahrát zaspívanou písničku i kdyby ji neznali. To se stává málokdy, vždycky alespoň jeden muzikant zná melodii. Dívky a ženy ale chtějí tancovat. Vždycky se najde ženský organizátor /jako třeba Boženka Hružova/, který sjedná s muzikanty, aby zahráli třeba „Holúbkovů“ nebo „Šátečkovů“, „Palicovů“ atd. Líbilo se mě, když naše ženy přiměly muže k tanci nebo k hrám a často ovládly hodovou zábavu. Moc mě vždy mrzelo, že se v Bukovanech za mojih mladých let netancovala „Skočná“ nebo „Slovenské“, které se zpívaly a hrávaly a tancovaly v Kyjově. Pravděpodobně to bylo tím, že v Bukovanech brzy převládla dechová hudba nad tak zvaným „štrajkem“ neboli smyčcovými hudebními nástroji. Na hodech téměř vždy se musí ukázat silní jedinci, kteří upoutají pozornost celého sálu. Například můj rovník Jožka Kostiha zvaný Motýl. Kluci sehnali jakousi tyč, udělali uprostřed sálu u Povolnu hrazdu a Jožka ač trochu naviněný cvičil. Šlo mu to slušně. Nejlepší bylo, když se mu povedl nějaký cvik, postavil se, zdvihl paže a zakřičel „Žilina“, což znamenalo, že je světový borec. Kluci kolem začali pleskat a on znova zakřičel „Žilina“. Horší bývaly ukázky silných podnapilých mužů. To často končilo bitkou tím také koncem hodové zábavy. To jsme neměli rádi a těžko se tomu dalo zabránit. Rádi vzpomínáme na hody, které jsme pro tancovali a prozpívali až do rána. Když se muzikanti začali balit k odchodu, shlukli jsme se před nimi a začali zpívat. Je tradicí že muzika musí zahrát i když je čeká další hodový den a i přesto, že to mají někdy daleko domů. To už také zasahují organizátoři hodů nebo stárce, kteří bývají s muzikanty dopředu domluvení, kdy zkončí. Hospodský mívá hodování také dost a tak se loučíváme zpěvem před hospodů a táhlými, bohémскими písněmi, jdouce přes dědinu. Někdy ani to nestačilo a zašli jsme zaspívat pod okno ještě i některé šikovné děvčici. Hody mají pokračování i v pondělí a proto bylo třeba si trochu odpočinout.

Na nedělní hody v hospodě /v sále/ jsem se vždy těšivál. Vždyť sál bývá plný stepilých slováckých chlapců a malovaných dívek v těch nejkrásnějších slováckých krojích, ale i tetiček a strýců v krojích nedělních. Bývá to nezapomenutelný, barevný obraz, ale ne obraz statický. Přece sů naše hody. Převzali jsme od sousedních Slováků jejich rčení na naše hody: „Holaj duša peklo horí“. Vždy jsem se snažil vyvolávat v sále veselou hodovou náladu, aby se každý šohaj projevil v taci, zpěvu, cifrování, aby bukovské víno /požitě do polopita/ uvolnilo u každého míru jeho slovácké krve v jeho osobnosti, aby se projevila slova básníka Petra Bezruče: Kdo chce nás bít, kdo chce nás urazit? My nevíme o pánu žádném. Jak vesele dovedeme žít a pít, tak vesele na poli padnem.

Na hodové pondělí připadá snad pohanský zvyk „mlácení káčera“. Podle některých

výkladů lze tuto tradici chápat jako přetavený rituál živé oběti, píše Jiřina Langhammerová v knize „Lidové zvyky“. Dále říká, že to byly veřejné popravy zvířat, posléze i pokrmý z nich, jako součást obřadu. Hlásíme se k oběti, vzdáváme se dílu svého živého majetku s vírou v příští prosperitu a náklonnost světa nad námi.

O posvícení a hodech se v českých zemích konaly živé krvavé oběti. Nazývaly se podle reality zvyku — „shazování kozla nebo berana“, „stínání berana nebo kohouta“, „mlácení káčera“.

Z věže kostela se za obecného veselí a přihlížení svrhl, a pádem usmrtil živý, pentlemi a věnci ozdobený kozel nebo beran s pozlacenými rohy. Jak to s místním farářem dřívější bohobojní vesničané domluvili, si umíme jen těžko představit

Sběratel lidových tradic Karel Zbořil z Moravan, zaznamenal zvyk stínání berana v Moravanech. Píše: V Pondělí se vypravili stárci do Bzence na zámek, kde koupili dva berany. V Moravanech je pak ověncili a přivázali k lavici hlavama od sebe. Každý stárek měl berana svého a snažil se jej co nejlépe setnout šavlí. Mělo se za to, že komu se podaří setnout berana nejlépe, platil za silného junáka, často pak obletovaného děvčaty. U stínání beranů se tancovalo při cimbálové muzice. Když byli berani popraveni, uvařil se z nich guláš.

Stínání kohouta popisuje Karolína Světlá ze svého kraje z Podještědí. Její líčení se v zásadě shoduje s jinými popisy: Na louce za vesnicí se o posvícení odehrávalo dlouho očekávané divadlo. Muži v pitvorných oblecích, s nimi kněz, ministranti a čert přivezli na trakaři černého kohouta. Na místě „popravy“ byl postaven červeně natřený sud, na něm položená šavle, kohout byl přivázan uprostřed scény za nohu ke kolíku. Začalo „stínání“ to je soutěžení mladíků o to, kdo dříve připravenou šavlí a se zavázanýma očima setne kohoutovi hlavu. Před tím bylo humornou řečí kohoutovi vytčeno vše, co během roku „neřestného“ učinil. Setnout kohouta naslepo bylo vždy obtížné. Mnohý uchazeč odešel z kolbiště s výsměchem a postupně se jich zde vystřídala celá řada.

Mlácení káčera popisuje rovněž Karel Zbořil: Třetí hodový den, tedy v úterý, se v Moravanech mlátivál káčer. Podle Zbořila se prý mlácení káčera odehrávalo jen v Moravanech a až v pozdějších dobách jej převzaly i okolní dědiny. Káčer se nejprve uvázal na židli bílým šátkem a ověncil rozmarýnem. Stárek jej pak nesl v čele průvodu před hospodu, kde již byla připravena jáma, do které káčera po krk zasypali. Chasník s cepem jej musel trefit do hlavy, pak ho chytil za krk a vyhodil do výšky. Káčer většinou skončil na pekáči.

Uvedené zvyky posvícenských hodů byly v průběhu 19. století, označeny jako týráni zvířat a postupně úředně zakazovány, vystupovali proti nim kněží a učitelé. Podle Karla Zbořila bylo poslední stínání na hodech v roce 1887. Toho roku podal učitel Jandásek stížnost na kyjovské hejtmanství, které tento starodávný zvyk zakázalo. Později postihl stejný osud i zvyk mlácení káčera a byl nahrazen novým zvykem „kradením káčera“, což se na hodových plakátech objevuje dodnes.

V Bukovanech se tedy ve 20. století ustálil zvyk „kradení káčera“ v pondělní hodový den. Dopoledne se samozřejmě vyspává po náročném hodové neděli. Odpoledne se pokračuje v obchůzce domů, které v neděli hodový průvod nenavštívil. Se stárkama opět tvoří hodový průvod mládenci v krojích i starší krojovaní muži a hlavně maškarádi

(převlečení mládenci za různé směšné, pitvorné, strašidelné postavy, často s cepy, které signalizují „mláčení káčera“ - žádné meze se fantasií nekladou). Pondělní občůzka hodového průvodu je podobná jako nedělní, ale už není tak slavnostní. Maškarádi jsou novou atrakcí pro kluky a mládež. Dávají o sobě vědět různými šprýmy s děvčaty a dospělými diváky. Malé kluky straší a zahánějí domů. Začínají si vytvářet respekt pro hlavní akt a to je hlídání káčera, aby ho někdo neukradl. Hodový průvod ale musí navštívit do večera zbyvající rodiny, aby jim chasa zazpívala, muzika zahrála, stárci je pozvali na kradení káčera. Navštívit a zahrát na hody se musí před každým domem i kdyby stárkům neotevřeli. Vždyť hody svítí každá bukovská rodina.

Když je tato povinnost splněna, vydá se průvod k starší starce a starší stárek opět tak jako v neděli žádá v židře o klobůček. Klobůček dostane a pak spolu se starkou a mladším stárkem vedou hodový průvod k domu mladší starky. Mladší stárek opět, tak jako v neděli, žádá o klobůček mladší starku. Mladší starka mu klobůček nasadí a pozve oba stárky a starší starku do domu. Ceremoniál probíhá tak jako v neděli, s tím rozdílem, že hlavní úlohu přebírá mladší stárek. V domě mladší starky je dopředu přichystán káčer. Je přivázan ke stoličce, přes tělo má přehozen vyšívaný bílý šátek, hlavu ověncenu rozmarýnem. Káčera vynese z domu starky mladší stárek za zvuku famfár, šohaji výskají, maškarádi vřískají a tancují a shlukují se kolem stárka, který vyzdvihuje káčera nad hlavu, aby jej ukázal všem hodovníkům. Hodový průvod v čele s káčerem jde na místo předem určené k obřadu „kradení káčera“. Uprostřed prostanství postaví stárek stoličku s káčerem, kterého okamžitě obstoupí maškarádi, aby jej chránili. Káčer je jejich. Každoroční maškarádi jsou přesvědčeni, že tentokrát jim káčera nikdo nesebere. Já však nepamatuji hody, kdy se tak stalo. Jedenkrát jsem pozoroval maškaráda, který od začátku objímal káčera i stoličku za spolupráce ostatních maškarádů, ale káčera neuhlídál. Na kradení káčera jsou někteří starší specialisti, kteří si předem rozdělí úlohy a káčera na hody vždy nějaká partie ukradne. Bývá to hájení trofeje „na život a na smrt“. Během zápolení se to válí i s káčerem. Je to představení síly, dovednosti a chytrosti. I roztržené sváteční šaty za to stojí. Ovšem někdy i káčer to odnese, když maškarád drží káčera za krk a nechce ho pustit. Obětování zvířat tu trochu ožije.

Pravidla kradení káčera říkají, že napřed musí stárci odtančit sólo okolo káčera. Pak mladší stárek vyhlásí: „sólo všeci“, ale teprve ve třetím kousku, který muzikanti hrají, se může káčer krást. Doba, než se může krást káčer se zdá být velice dlouhá pro obě strany a někdy došlo i k předčasným střetům. Pořadatelé a stárci tvrdě dbají na dodržení pravidel. Tancuje se do té doby, než je káčer ukraden. Pak všeci hodovníci, obvykle neorganizovaně odcházejí do sálu. Krojovaní hodovníci v čele se stárkama by měli jít do sálu pohromadě. Při vstupu do sálu musí být muzikanti připraveni zahrát stárkům tuš. Následuje normální hodová zábava. Hlavní pozornost je věnována maškarádům, kteří tvoří taneční rej. Už zapomněli, že přišli o káčera. Už jim to nevádí a oddávají se dobré náladě, předvádějí se a jsou strůjci různých scén a směšných výstřelků. Brzy ale dostanou sólo, kdy vyvrcholí jejich působení a nastane jejich odmaskování a odchod ze scény. Potom se obvykle ohlásí chasník, který ukradl káčera. Stárci mu vyhlásí sólo. Za ten výkon jej kamarádi vyzdvihnou na židli a odnesou do

šenku aby poplatil.

Všichni hodovníci včetně muzikantů si musí odpočinout a doma povečeřet. Stárci vyhlásí večeři a s maršem odejdou ze sálu. Po večeři opět stárky uvítá hudba při vstupu do sálu a začne pondělní hodová zábava.

Po druhé světové válce, tedy po roce 1945, patřila pondělní hodová zábava mladým a svobodným. Pro mě, tehdy ještě školáka, který se zatím díval jen oknem do sálu, to byla podívaná. Ale za dva roky jsem už byl přítomen v sále a sledoval ten hodový kvas. My nejmladší jsme byli spojeni a vedeni staršími, tehdy fotbalisty a fotbalisté byli hlavními a od roku 1945 stálými organizátory hodů. V hodové pondělní se očekávalo jak se svobodní představí, jak vedení stárky rozproudí hodové veselí. V poválečných letech jsme neměli živé příklady našich předků jak hodovali, jak tančili, jak zpívali a jak se veselili. Jen někteří starší kluci si pamatovali některé zlomky slováckých hodů. Patřil mezi ně Michal Hanákůj, který mě naučil mnohé slovácké a hodové písně. Svatoš Selucký (můj soused naproti) uměl pěkně cifrovat a od něj jsem podchytil první cifry. Zároveň byl vynikající zpěvák. Až později jsem se dověděl že chodil při studiích v Brně do Slováckého krůžku a také zpíval s cimbálovou muzikou MUDr. Antoša Frolky, kde hrával také pozdější kyjovský primáš Jura Petrůj. Svatoš byl na vyšší úrovni a jeho moc nebavilo s námi zpívat. Když došel na bukovské hody tak to byla sláva. Ale byli další moji učitelé jako Antonín Hanák, Ludva Horák, Luboš Kostiha, Franta Valentínůj a později bukovský rodák Kliment Navrátil, jeden z protagonistů slováckého krůžku v Kyjově a později v Praze.

Na hodové pondělní vzpomínám velmi rád. Vždycky jsme dali dohromady dobrou partiju. Po desáté hodině jsme zašli do některého sklípku posilnit se dobrým vínem. Ovládli jsme sál, muzikanty i děvčata, ovšem jen do té doby než přišli se sklepa naši starší kamarádi. S něma jsme soutěžit nemohli. My jsme se prostě k nim přidali. V poválečných hodech jsme zpívali písně „bukovské“, písně které se mnoho let zpívaly v Bukovanech. Později v padesátých letech, náš repertoár se rozšiřovalo slovácké písně z okolí Kyjova. Začal se rozšiřovat vliv vznikajících slováckých krůžků, vliv Strážnických slavností a i vysílání rozhlasu „Na pěknů notečku“. Hodně jsme začali přejímat písně z okolního Dolňácka, Podluží i z Horňácka. U mladých lidí při zábavách slovácké písně nepřevažovaly. Jen na hody se slovácká tradice prosazovala. Tehdy silně pronikal z měst na vesnici jazz vysílaný na rozhlasových vlnách, které po válce zaplavili vesnici, zvláště později malé tranzistory. Mládež odcházela masově do internátů učilišť, škol, do fabrik, kde se nová hudba prosazovala. Chodit v slováckém kroji, třeba jen na hody se začalo pokládat za staromilství, konzervatismus, a někteří se za to i styděli. Teprve později, když někteří začali přemýšlet o svém původu a kořenech, ze kterých vyrostli, začali chápat pospolitý život vesnice, její kulturní tradice jako neodmyslitelnou součást života. Začali chápat melodie a slova strof, které naši předkové vytvořili a které generace tříbily až nám zůstaly a zachovaly se ty nejlepší. A tyto zvyky, písně, kroje nám chránily především naše maminky a babičky, ale i otcové a dědové. Doufám, že toto vytvořené a neustále tříbené lidové umění našich předků naše nové generace v Bukovanech zachovají a rozvinou. Proto se také snažím v této své vzpomínce zachytit co nejvěrněji atmosféru bukovských hodů, jak já jsem ji prožíval. Samozřejmě každý jiný účastník by hody zaznamenal trochu jinak a bylo by

to velmi užitečné, kdyby se toho nějaký písmák ujal.

Třetí den hodů patří ženáčům. Byla to jen hodová zábava, ale jak říkali „naše“. Na ní si i ten nejpotlačovanější ženáč „vyhodil z kopytka“. Jindy nepřístupný, netečný, někdy samotářský, nespolečenský ženáč se často stává středem pozornosti celého sálu. Nezůstávají pozadu ani ženy. Zábavu obyčejně vedou stárci a starky, které si ženatí zvolí. Mívají i hodový věnec, vyhlásí někdy i řetaz, aby si přivydělali, často si zorganizují kradení káčera, kde musí být maškarádi. Právě maškarádi dělávali největší rozruch v sále oblečením, vystupováním, obtěžováním tetiček, děvčat, představitelů obce, organizací i muzikantů. Předvádí se při tanci, v přestávkách provádí rej masek, což všechno přispívá k hodovému veselí.

Někdy kolem roku 1950 vzpoměl některý starší kluk, snad to byl Michal Hanákůj, že se ženáčům hrávalo sólo, při kterém jim mládež zpívala píseň: Všecí se ptajů, kemu to hrajů. Muselo se to domluvit s muzikantama. Kapelník Zbořil to s nadšením uvítal a naučil nás jednoduchou melodií kterou se píseň hraje. Bylo to v hospodě u Povolnů. Asi kolem patnácti kluků se shromáždilo na boku muzikantského pódia a začalo zpívat:

vsecí se ptajů,

kemu to hrajů,

hrajů to panu... obyčejně nejváženějšímu občanu, který byl v kole, jako například starosta, předseda pořádatel organizace atd. a pak všem tanečnickům.

Nic se neptejte,

jenom mu hrejte,

litr vína/piva atd./ dostanete.

Po sóle, všichni oslovení povinně přišli s flaškou vína nebo s půllitrem piva před muzikanty. Obyčejně si zazpívali a předali dary muzikantům a obyčejně šli zpět k šenku a přispěli tak ke zvýšení hodové atmosféry. Dávali příklad i těm ostatním hodovníkům v sále. Nikdy se nezapomene na víno, které někdy už dozrává ve sklepích. Vždycky se najde vinař, který pozve partii do sklípku na své nejlepší víno. Když se pak vrací do sálu neobejde se to bez slavnostního vstupu do sálu, bez výskotu a zpěvu před muzikantama a hodová atmosféra opět stoupá. Ženáci mívají výdrž, už proto, že někteří se dostanou na zábavu jen na hody. Zábava končila až ráno a někteří šli od muziky zrovna do práce i mimo obec.

Po druhé světové válce nastává velký odliv občanů ze zemědělství do rozvíjejícího se průmyslu a povinnosti v zaměstnání nedovolovaly mnohým hodovat třetí den. Hodové úterý, patřící ženáčům se zrušilo a přeneslo na pondělní večer. Obyčejně po dvacáté hodině večerní přebírají ženáci hody. Z úterních hodů se přenesla pouze obyčejná taneční zábava na sobotu před hody, která je zábavou předhodovou pro mladé a říká se, že se „zapaľují hody“.

Hody se tradičně zakončovaly v sobotu hodovou zábavou, které se říkalo „dozvuky hodů“. Na „dozvuky hodů“ se nezapomíná ani dnes. Bývá to poslední zábava před Vánočními svátky.

HODY V BUKOVANECH

Prosinec 2005